

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 81'25 : [811.161.2 : 811.111]

Є. О. Барміна

НЕЙТРАЛІЗАЦІЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ КОНСТРУКТІВ ДЕБІТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ (на матеріалі публіцистичного дискурсу)

Модальність є складною і багатоаспектною категорією, властивою для кожної природної мови, яка так чи інакше проявляється у кожному висловлюванні і відображає відношення мовця до змісту його вислову, цільову установку мовлення, відношення змісту вислову до дійсності.

Істотні напрацювання відзначаються на сьогоднішній день у галузі вивчення модальності як перекладознавчої категорії. На теренах перекладознавства радянської доби особливо слід відзначити внесок у розробку даної проблеми Я. І. Рецкера [1], який у своїх працях першим з представників лінгвістичної школи перекладу ідентифікував модальність як категорію, що становить найбільші труднощі при відтворенні засобами цільової мови. Погляди на модальність, властиві для радянської лінгвістичної школи перекладу, набувають свого подальшого розвитку у працях сучасних українських дослідників, насамперед, В. В. Овсяннікова [2]. Вбачаючи в модальності головну категорію перекладознавства, науковець розглядає її як стилістичну комбінацію чинників, під впливом яких приймається перекладацьке рішення. Представники різних шкіл західного перекладознавства зосереджували свою увагу на різних аспектах проблеми модальності: від пошуку найближчого відповідника при перекладі модальних дієслів та їх еквівалентів (Ж.-П. Віне і Ж. Дарбельне [3]), до проблеми зміни модальних значень в результаті усвідомленого вибору перекладачем тих чи інших засобів їх вираження у цільовій мові (Б. Хейтім, І. Мейсон [4]) чи врахування ідеологічних аспектів перекладу, внаслідок чого відбувається переосмислення оригіналу в цілому і модальності зокрема (А. Лефевр [5], Л. Венуті [6]).

При цьому доводиться констатувати відсутність комплексних досліджень, присвячених вивченню особливостей дебітивної модальності в українській та англійській мовах і аналізу якості здійснених перекладів дебітивної модальності у засобах масової інформації.

Англомовні переклади матеріалів якісних українських газет є одним з дієвих засобів поширення інформації про Україну в світі. Це актуалізує проблему якості перекладу українських газет та журналів,

його релевантності та адекватності, у тому числі й щодо відтворення семантики дебітивної модальності.

Мета статті – розглянути особливості застосування стратегії нейтралізації у процесі відтворення конструктів дебітивної модальності українських публіцистичних текстів англійською мовою. Досягнення мети передбачає розв’язання таких завдань:

- визначити особливості газетно-публіцистичних текстів, які істотно впливають на процес перекладу;
- простежити вплив дискурсу приймаючої культури на специфіку перекладацьких трансформацій;
- з’ясувати основні причини застосування стратегії нейтралізації при перекладі з української на англійську мову.

Як специфічні особливості газетно-публіцистичних текстів, які істотно впливають на процес перекладу, слід виділити насамперед подвійність загальних функцій, які виконують тексти цього типу. З одного боку, вони призначені для поширення інформації (функція повідомлення), з іншого – за посередництва експресивно-оцінного компоненту покликані забезпечити певний персуазивний ефект – сприяти активізації думок людини та/чи спонукати до тієї чи іншої активної дії (функція впливу). У цьому сенсі газетно-публіцистичні тексти є не лише засобом передачі життєво необхідної інформації, але й засобом формування громадської думки і нормативних установок, що значною мірою забезпечується завдяки використанню мовно-мовленневих конструктів з дебітивною семантикою і вимагає відтворення цього важливого компоненту комунікативного потенціалу вихідного тексту (ВТ) мовою перекладу. Отже, визначальною для вибору перекладацьких трансформацій газетно-публіцистичних текстів є експлікація відомостей з певних позицій з метою досягнення впливу на адресата.

Аналіз англomовного перекладацького газетного дискурсу засвідчує, що відтворення дебітивної модальності в українських газетних текстах засобами англійської мови часто відбувається з використанням стратегії нейтралізації, що полягає у зниженні рівня емоційності повідомлення у тексті перекладу (ПТ) з метою акцентування його інформативного потенціалу. Це стосується здебільшого тих випадків, коли у ВТ максимально емоційно і яскраво простежується авторська позиція чи оцінка, яка – з міркувань дискурсу – не є важливою для іншомовної спільноти. Яскравий приклад застосування перекладацької стратегії нейтралізації при відтворенні конструктів дебітивної модальності українських газетно-публіцистичних текстів засобами англійської мови становить наступний контекст: ***Хочу цілком щиро приєднатися до абсолютно справедливих вимог російських дипломатів і політиків щодо необхідності неухильно дотримуватися угод з базування Чорноморського флоту РФ на території України. І закликаю вище керівництво рідної країни приєднатися. Однак спочатку сісти та на***

*свіжу голову ці угоди перечитати. А угоду між урядами України і РФ зі взаєморозрахунків, пов'язаних із поділом ЧФ і перебуванням на нашій території російського флоту, що публікується вперше в «ДТ», у певних місцях – по кілька разів [7, EP]. – Russian diplomats and politicians demand that Ukraine comply with the terms of the agreements on stationing the Russian Black Sea Fleet in Crimea. Their demand is just, **but they must know that the agreements are binding for the Russian party as well.** The intergovernmental agreement on mutual settlements says <...> [8, EP].*

У даному випадку нейтралізація зумовлена потребою прагматичної адаптації тексту повідомлення для іншомовної аудиторії, зацікавленої, насамперед, в отриманні об'єктивної інформації. У процесі перекладу така адаптація досягається насамперед зміною способу нарративного конструювання повідомлення – переходом від першоособової нарації («хочу приєднатися», «закликаю»), що має місце в ВТ, до третьособового у ПТ («перебуванням на нашій території російського флоту» – «stationing the Russian Black Sea Fleet in Crimea»). Це призводить до опущення у ПТ тих фрагментів ВТ, які транслюють авторську точку зору, є емоційно забарвленими, а відтак незаперечно засвідчують симпатії автора медіа-повідомлення – попри певний реверанс у бік російських дипломатів і політиків, зумовлений, головним чином, принципом політкоректності. Вимоги відповідного дискурсу диктують і опущення в ПТ натяків на непродуманість і поспішність харківських домовленостей («на свіжу голову ці угоди перечитати <...> по кілька разів»), в яких відображено критичне ставлення автора медіа-матеріалу до дій обидвох сторін. Таким чином, у даному випадку трансформацію нейтралізації застосовано при перекладі з метою прагматичної адаптації тексту медіа-повідомлення і економії розумових зусиль реципієнта. Авторські імплікації передаються експліцитно, хоча й у максимально політкоректній формі.

Цікавий приклад з точки зору застосування трансформації нейтралізації містить і наступний контекст: *Прем'єр назвала точну кількість законодавчих актів, до яких планувалося внести зміни. Їх глава Кабміну нарахувала на той момент 49. Мабуть, вона цілком поділяла президентську думку, що для ухвалення всіх антикризових законодавчих ініціатив «надзвичайно складно буде знайти підтримку всіх політичних сил». **Інакше навіщо було об'єднувати всі зміни в єдиний пакет?** [9, EP] – <...> she said that 49 active laws and regulatory norms would have to be amended. **She decided to put all draft bills into one basket – i.e. motion them in a single package.** She must have shared Yushchenko's suspicions that it would be “extremely difficult to get all political forces to support them.” [10, EP]. У даному прикладі нейтралізація авторської модальності у ПТ відбувається за рахунок перенесення речення («Інакше навіщо було об'єднувати всі зміни в єдиний пакет?») з кінця в середину абзацу та передачі тільки його інформативної частини, в якій повністю опущено сумнів автора з приводу доцільності зробленого.*

Найчастіше нейтралізація при відтворенні дебітвної модальності в газетно-публіцистичних текстах засобами цільової мови пояснюється прагненням дотримати вимог відповідного дискурсу, а саме норм політкоректності: *За ідеєю, мають постати справедливі запитання: чи розуміють нагорі, чим має (1) займатися Радбез і для чого президенти здійснюють (2) візити? Якщо в обох випадках дістанемо негативну відповідь, можуть з'явитися інші запитання: навіщо такий Радбез і чи потрібен такий візит? (3) Але ми зайвих запитань уже не ставимо – бачили і чули ще й не таке [11, EP]. – Reasonable questions arise: do Yushchenko's advisers and chiefs of staff understand what the NSDC is meant (1) to do and what presidential visits are meant for (2)? The rank-and-filers never wonder – they are accustomed to such things [12, EP].* У даній парі контекстів транслема (1) і (2) передаються за допомогою однакових конструкцій зі значенням «мати на меті, призначатися», що передає зміст, закладений в даних одиницях, хоча і програють в емоційності в порівнянні з оригіналом. Однак, основна нейтралізація висловлювання відбувається за рахунок опущення цілого речення (транслема 3), яке в недвозначній формі виражає ставлення автора статті до поставленої проблеми. Таке опущення може пояснюватися як міркуваннями економії, так і прагненнями дотримати норм політкоректності, вербалізувати зміст вихідного висловлювання засобами цільової мови у відповідності до вимог англомовного дискурсу.

Таким чином, нейтралізація є досить частотним явищем при передачі дебітвної модальності засобами іншої мови. В основному нейтралізації піддаються найемоційніше яскраво забарвлені фрагменти тексту оригінала. Таке перекладацьке рішення може викликатися різними чинниками: прагненням до економії розумових зусиль реципієнта (надмірна емоційність може бути не зовсім зрозуміла одержувачам перекладу, викликати у них непотрібні асоціації і перешкоджати розумінню основного змісту повідомлення), нормами політкоректності (необхідністю пом'якшувати надмірно різкі і відверті вирази), властивими англомовному публіцистичному дискурсі. А може визначатися замовником перекладу: на перший план виходить інформативність, передачі емоційності відводять другорядну роль.

Перспективу дослідження вбачаємо у залученні принципу *tertium comparationis*, який дозволяє наочно продемонструвати різницю у ракурсі висвітлення однієї й тієї ж події при перекладі ВТ різними мовами.

Список використаної літератури

- 1. Рецкер Я. И.** Теория перевода и переводческая практика / Я. И. Рецкер. – [3-е изд., стереотип.] – М. : Р. Валент, 2007. – 244 с.
- 2. Овсянников В. В.** Модальность и перевод : монография / В. В. Овсянников. – Запорожье : Просвіта, 2011. – 364 с.
- 3. Viney J. P.** Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for

Translation / Jean-Paul Viney, Jean Darbelnet. – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1995. – 358 p. **4. Hatim B.** The Translator as Communicator / Basil Hatim, Ian Mason. – London ; New-York : Routledge, 1997. – 244 p. **5. Lefevere A.** Translation, Rewriting, and the Manipulation of Literary Fame / André Lefevere. – London ; New York : Routledge, 1992. – 176 p. **6. Venuti L.** The Scandals of Translation: Towards an Ethics of Difference / Lawrence Venuti. – London ; New York : Routledge, 1998. – 210 p. **7. Самар В.** «Прося у нищого на хліб, багатим подаєм на бідність» [Електронний ресурс] / Валентина Самар // Дзеркало тижня. – 2008. – 12 липня (№ 26). – Режим доступу : http://dt.ua/POLITICS/prosya_u_nischego_na_hleb_bogatym_podaem_na_bednost-54318.html. **8. Samar V.** Beggars and Lenders [Електронний ресурс] / V. Samar // Zerkalo Nedeli. – 2008. – 18 July (№ 26). – Режим доступу : <http://www.mw.ua/1000/1550/63572/>. **9. Сколотяний Ю.** Зцілися сам? [Електронний ресурс] / Ю. Сколотяний // Дзеркало тижня. – 2008. – 25 жовтня (№ 40). – Режим доступу : http://dt.ua/POLITICS/ztsilisya_sam-55233.html. **10. Skolotiany Y.** Cure Yourself? [Електронний ресурс] / Yuriy Skoliatny // Zerkalo Nedeli. – 2008. – 25–31 October (№ 40). – Режим доступу : http://dt.ua/POLITICS/ztsilisya_sam-55233.html. **11. Рахманін С.** Найшла коса на вулик [Електронний ресурс] / Сергій Рахманін // Дзеркало тижня. – 2008. – 27 вересня (№ 36). – Режим доступу : http://dt.ua/POLITICS/nayshla_kosa_na_vulik-54948.html. **12. Rakhmanin S.** The Bees and the Bonnet [Електронний ресурс] / Serhii Rakhmanin // Zerkalo Nedeli. – 2008. – 27 September – 3 October (№ 36). – Режим доступу : <http://www.mw.ua/1000/1550/64208/>.

Барміна Є. О. Нейтралізація при перекладі конструктивних дебітивної модальності (на матеріалі публіцистичного дискурсу)

У статті розглядаються особливості застосування стратегії нейтралізації у процесі відтворення конструктивних дебітивної модальності українських публіцистичних текстів англійською мовою. Продемонстровано, що нейтралізація може викликатися різними чинниками: необхідністю акцентування інформативного потенціалу повідомлення, прагненням до економії розумових зусиль реципієнта, нормами політкоректності, властивими англомовному публіцистичному дискурсу.

Ключові слова: дебітивна модальність, нейтралізація, публіцистичний дискурс.

Бармина Е. А. Нейтрализация при переводе конструктов дебитивной модальности (на материале публицистического дискурса)

В статье рассматриваются особенности применения стратегии нейтрализации при переводе конструктов дебитивной модальности украинских публицистических текстов на английский язык.

Продемонстровано, що нейтралізація може викликатися різними факторами: необхідністю акцентування інформативного потенціала повідомлення, стремлінням к економії мислительних зусиль реципієнта, нормами політкоректності, присущими англійському публіцистическому дискурсу.

Ключевые слова: дебитивная модальность, нейтралізація, публіцистический дискурс.

Barmina E. O. Neutralization in the Process of the Debitive Modality Rendering (on the material of the publicistic discourse)

The article deals with the peculiarities of the use of the neutralization strategy in the process of Ukrainian debitive modality rendering in English publicistic discourse translation. The author demonstrates that neutralization may be explained by various factors: necessity to accentuate the informative potential of the source message, to save the reader's intellectual effort, to keep to the norms of political correctness characteristic of English publicistic discourse.

Key words: debitive modality, neutralization, publicistic discourse.

Стаття надійшла до редакції 23.01.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Новикова М. О.

УДК 811.111 255.4

О. В. Ворона, О. В. Крисало

**ПЕРЕКЛАД ПРОМОВИСТИХ ІМЕН (НА МАТЕРІАЛІ
КАЗКИ-ПРИТЧІ ДЖ. ОРУЕЛЛА «КОЛГОСП ТВАРИН»)**

У творах визначних письменників немає випадковостей: все продумано, кожне слово стоїть на своєму місці та виконує функції, які задумав автор згідно художнього замислу свого твору. Імена героїв також є чітко продуманим елементом художнього твору. Часто письменники вдаються до наділення персонажів твору промовистими іменами. Промовисте ім'я – назва, в якій виражені риси індивідуальності (зовнішні або поведінка) персонажа, важливим компонентом промовистого імені є оціночна характеристика. Промовисті імена застосовуються в сатиричних (як у нашому випадку) або в гумористичних творах. Такі назви «вживаються автором, який переслідує певні цілі та спирається в своїй словотворчості на існуючі в ономастиці традиції та моделі» [1, с. 160 – 161]. У казці-притчі Дж. Оруелла власні промовисті імена служать для негайної характеристики рис поведінки персонажів та посилення загального напруження.